

М. Самбор, канд. юрид. наук

ЗАМОВНИК, ЯК СТОРОНА ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ РУХОМОГО (МОБІЛЬНОГО) ЗВ'ЯЗКУ

У статті проводиться аналіз чинного законодавства України щодо поглядів на замовника, як сторону договору про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку. Автором досліджуються існуючі погляди на найменування сторони замовника у договорі про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку. Відстоюються позиції щодо необхідності однозначного тлумачення та використання понять сторони у договорі про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку. Це створить сприятливі умови для вдосконалення легальних дефініцій, що використовуються у нормах чинного законодавства України.

Ключові слова: договір, сторона договору про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку, замовник, абонент, споживач.

В статті проводиться аналіз действующего законодательства Украины относительно взглядов на заказчика, как сторону договора о предоставлении услуг подвижной (мобильной) связи. Автором исследуются существующие взгляды на наименование стороны заказчика в договоре о предоставлении услуг подвижной (мобильной) связи. Отстаиваются позиции относительно необходимости однозначного толкования и использования понятий стороны в договоре о предоставлении услуг подвижной (мобильной) связи. Это создаст благоприятные условия для совершенствования легальных дефиниций, которые используются в нормах действующего законодательства Украины.

Ключевые слова: договор, сторона договора о предоставлении услуг подвижной (мобильной) связи, заказчик, абонент, потребитель.

In the article the analysis of current legislation of Ukraine is conducted in relation to looks to the customer, as a side of agreement on the grant of services of movable (mobile) connection. An author is investigate existent looks to the name of side of customer in an agreement on the grant of services of movable (mobile) connection. Positions are defended in relation to the necessity of synonymous interpretation and use of concepts of side for an agreement on the grant of services of movable (mobile) connection. It will create favourable terms for perfection of legal definitions that is used in the norms of current legislation of Ukraine.

Key words: agreement, side of agreement on the grant of services of movable (mobile) connection, customer, subscriber, consumer.

Договір про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку являє собою двосторонній правочин, який об'єднує собою декількох учасників цивільних правовідносин задля досягнення мети, яку останні ставлять перед собою. Вказана мета очевидно суттєво різниться для кожної зі сторін, однак лише за умови реалізації обох сторін зусиль кожна зі сторін може її досягти.

Зазначений договір широко використовується у цивільному обороті, про що свідчать цифри споживачів даних послуг, яка перевищує понад 50 мільйонів абонентів [9, с. 36]. Така кількість абонентів послуг рухомого (мобільного) зв'язку зумовлюється існуванням інтересів у осіб до такого виду послуг. Очевидно, що такі потреби зумовлюються соціально-економічними відносинами, що складаються у суспільстві, необхідності постійно перебувати у центрі подій.

Кожна зі сторін договору про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку, реалізуючи власний інтерес, інколи нехтує інтересами, правами і свободами іншої сторони. Це характерно не лише для договору про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку, а й для інших відносин. Оскільки особа не в змозі самостійно задовольнити власні інтереси, пов'язані із спілкуванням, останній необхідно звертатися до суб'єктів господарювання, які надають відповідні послуги. Визначеність же сторони за договором про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку істотно впливає на охорону та захист її прав та інтересів, у тому числі з боку можливих зазіхань іншої сторони.

Питанням дослідження сторін у цивільному праві приділяли свої роботи О.В. Гетманцев, С.М. Задорожна, М.Е. Штефан та інші. Однак жодне ґрунтовне наукове дослідження не стосувалося дослідженню сторін за договором про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку. Відтак на даний час в Україні відсутні комплексні дослідження сторін за договором про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку.

Виходячи зі сказаного метою даної статті є дослідження суб'єктного складу сторони замовника послуг рухомого (мобільного) зв'язку за законодавством України, аналіз проблемних питань та пошук шляхів їх усунення.

Зобов'язальне право – це найбільша за обсягом підгалузь цивільного права, норми якої регулюють переважно відносини майнового обороту (товарообміну), тобто відносини, що виникають при переході матеріальних та інших благ, які мають економічну форму товару, від однієї особи до іншої [2, с.5]. Предметом такого обороту можуть бути не тільки речі, а й інші предмети, що мають товарну, хоча і не завжди матеріальну (уречевлену) форму. Йдеться, зокрема, про результати послуг, що споживаються замовником (у процесі вчинення виконавцем певної дії або здійснення певної діяльності, майнові права та певні нематеріальні блага (наприклад інформація). Значна більшість регулятивних зобов'язань виникає на підставі договорів, тобто є договірними зобов'язаннями [2, с.6].

Ст. 509 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року (далі – ЦК України) [1] подає поняття зобов'язання, під яким розуміється правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку. Ст. 510 ЦК України прямо визначає, що сторонами у зобов'язанні є боржник і кредитор.

Суб'єктами зобов'язання є управомочена сторона (кредитор) та зобов'язана сторона (боржник). Ними можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, у тому числі й юридичні особи публічного права, – зазначає М.М. Сібільов [2, с. 7]. Таким чином, у зобов'язанні виступає дві сторони: кредитор – сторона, яка має право вимагати вчинення певних дій, як виконання обов'язку, та кредитор – сторона, яка зобов'язана вчинити певну дію.

У сфері зобов'язального права особлива роль відводиться договору. Згідно з дефініцією, викладеною у ч. 1 ст. 626 ЦК України, договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Оскільки інститут договору є складовою зобов'язального права, то ж, застосовуючи загальні положення зобов'язального права, можна стверджувати, що сторонами договору є боржник та кредитор. Разом з цим ані норми, що регу-

люють загальні засади зобов'язального права, ані положення про договір не розкривають суб'єктного складу сторін, а саме те, хто може виступати у якості сторін за цивільно-правовим договором. У зв'язку з цим слід звернутися до загальних засад цивільного права та, зокрема норм, що визначають правовий статус особи у цивільному законодавстві України.

Суб'єкти цивільного права – це учасники урегульованих цивільним правом відносин (особи – фізичні і юридичні), наділені цивільною правосуб'єктністю [5, с. 54].

Ч. 1 ст. 2 ЦК України зазначає, що учасниками цивільних відносин є фізичні особи та юридичні особи, що підкреслює ту обставину, що у цивільні правовідносини можуть вступати як фізичні, так і юридичні особи. Ст. 24 ЦК України зазначає, що людина як учасник цивільних відносин вважається фізичною особою. Така фізична особа характеризується цивільною правоздатністю (ст. 25 ЦК України), цивільною дієздатністю (ст.ст. 30, 31, 32, 34, 35 ЦК України). Глава 5 ЦК України розглядає фізичну особу – підприємця, як учасника цивільних правовідносин, надаючи йому право на здійснення підприємницької діяльності, яка не заборонена законом, має фізична особа з повною цивільною дієздатністю. Ч. 1 ст. 80 ЦК України зазначає, що юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку.

Таким чином, бачимо, що ЦК України визначає три основні категорії учасників цивільно-правових відносин, а саме людину – фізичну особу, фізичну особу – підприємця та юридичну особу. Ураховуючи те, що згідно ч. 1 ст. 11 ЦК України цивільні права та обов'язки виникають із дій осіб, що передбачені актами цивільного законодавства, а також із дій осіб, що не передбачені цими актами, але за аналогією породжують цивільні права та обов'язки, можна вести мову про те, що учасник цивільних правовідносин має право вчиняти як прямо дозволені нормами цивільного законодавства України дії, так і дії, які прямо не передбачені нормами законодавства, але, маючи подібні за змістом, регульовані нормами цивільного законодавства, правовідносини, або взагалі за відсутності таких, на підставі загальних засад цивільного законодавства. Виходячи з цього, доходимо висновку про те, що сторонами зобов'язання, а відповідно і сторонами цивільно-правового договору можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, а також фізичні особи – підприємці.

Розглянемо детальніше окремий вид поіменованих договорів, а саме договір про надання послуг, який є родовим договором стосовно до договору про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку.

У відповідності до ч. 1 ст. 901 ЦК України за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором. Власне поняття договору про надання послуг не розкриває суб'єктного складу сторін, наводячи лише найменування сторін за цим договором: виконавець та замовник.

Суб'єктами договору про надання послуг є виконавець та замовник. ЦК не висуває будь-яких вимог до особи виконавця [2, с. 271]. Замовником може бути як громадянин, так і юридична особа, хоча для деяких договорів послугоотримувачем виступає тільки певна особа [4]. Виходячи з такої позиції, можна дійти висновку про те, що за загальним правилом стороною замовника за договором про надання послуг може бути як фізична особа, так і юридична особа, фізична особа –

підприємець, однак, як завжди, за наявності певного правила існують і винятки, коли на стороні замовника може виступати або виключно фізична особа, або тільки юридична особа.

Детальніше розглянемо один із видів договорів про надання послуг – договір про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку.

Згідно до абзацу 5 п. 3 Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2012 року № 295 "Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг" договір про надання послуг – це правочин, укладений між споживачем і оператором, провайдером, за яким оператор, провайдер зобов'язується на замовлення споживача надавати послуги, а споживач – їх оплачувати (якщо інше не передбачено договором). Отже, даючи офіційне визначення поняття договору про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку, його автори спираються на поняття правочину, яке є одним із центральних у цивільному праві, з яким пов'язується виникнення, зміна чи припинення цивільних прав і обов'язків.

Ч. 1 ст. 202 ЦК України зазначає, що правочином є дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Ч. 4 ст. 202 ЦК України зазначає, що дво- чи багатостороннім правочином є погоджена дія двох або більше сторін. Легальне визначення не дає змоги зрозуміти, яка саме особа є стороною у правочині. Очевидно, такий підхід зумовлений тим, що стороною правочину може бути як фізична, так і юридична особа, а тому їх перерахування лише обтяжить визначення та зумовить суттєве збільшення обсягу змісту нормативно-правового акту, що у свою чергу є недоцільним.

На підставі аналізу поняття договору про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку, бачимо, що сторонами у даному договорі виступають з одного боку оператор і провайдер, які, виходячи зі змісту поняття даного договору, котре міститься у Постанові Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2012 року № 295, виступають у ролі виконавця, у розумінні останнього, що міститься у ст. 901 ЦК України, а з іншого – споживач, який і отримує даний вид послуг, а відтак виступає у ролі замовника (ст. 901 ЦК України). Отже, можна резюмувати те, що у якості споживача послуг рухомого (мобільного) зв'язку може бути як фізична особа, фізична особа – підприємець, так і юридична особа, що у повній мірі відповідає загальним положенням про договір про надання послуг, зобов'язальному праву, як підгалузі цивільного права, а також загальним засадами цивільного законодавства України.

Малеїна М.Н. зазначає, що під користувачем зв'язку розуміється фізична або юридична особа, що є споживачем послуг зв'язку. Правила надання послуг телефонного зв'язку виділяють абонента і клієнта. Абонент – громадянин, з яким укладений договір про надання послуг телефонного зв'язку з виділенням абонентського номера. Абонент має бути зареєстрований за місцем проживання або бути власником житла. Клієнтом називається громадянин, з яким оператор зв'язку уклав договір про надання послуг на переговорному пункті, в пунктах колективного користування і за допомогою таксофонів [4]. Однак, подаючи розгорнуте визначення абонента та клієнта, автор використовує базове поняття громадянин, під яким можна розуміти виключно фізичну особу, тоді як юридична особа фактично "випадає". На наш погляд, у такому разі доцільніше було б використати поняття "особа" замість поняття "громадянин", що забезпечило б сприйняття абонента та клієнта і

як фізичної особи (громадянин, іноземець чи особа без громадянства), так і юридичної особи (суб'єкта господарювання), у тому числі й фізичну особу – підприємця.

Звернувшись до міжнародної практики, зокрема норм цивільного законодавства країн близького зарубіжжя – Російської Федерації, матимемо нагоду побачити, що цивільне законодавство Російської Федерації використовує у своєму понятійно-термінологічному словнику такий вид договору, як договір відплатного (платного) надання послуг. До таких договорів, зокрема, відносяться: послуги зв'язку, інформації, доступу в Інтернет [5, с. 274].

Розбираючи даний договір, у науковій юридичній літературі знаходимо відомості про те, що сторонами договору відплатного (платного) надання послуг є замовник і виконавець (чи послугодач). Закон не пред'являє спеціальних вимог до правового статусу замовника і послугодавця. Ними можуть бути будь-які суб'єкти цивільних правовідносин [5, с. 272]. Отже, бачимо, що на боці замовника послуг рухомого (мобільного) зв'язку може бути як фізична особа, фізична особа – підприємець, так і юридична особа. На це вказують законодавчі положення ЦК України, а також доктринальні погляди як на положення зобов'язального права, інститут правочину, так і, зокрема, законодавчі дефініції поняття "договору", у тому числі й договору про надання послуг, різновидом якого є договір про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку.

На перший погляд немає жодних протиріч, пов'язаних із сприйняттям замовника, чи то ж споживача за договором про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку як фізичної, так і юридичної особи, фізичної особи – підприємця. Разом з тим, різні нормативно-правові акти, у тому числі й підзаконні нормативно-правові акти, зокрема Постанова Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2012 року № 295, використовують різні поняття на позначення замовника послуг рухомого (мобільного) зв'язку. У даному випадку ми використовуємо поняття "замовник", виходячи із загальних положень про договір про надання послуг, що містяться у главі 63 ЦК України. Ч. 2 ст. 901 ЦК України прямо вказує на те, що положення глави 63 ЦК України можуть застосовуватися до всіх договорів про надання послуг, якщо це не суперечить суті зобов'язання. З цього очевидним є те, що найменування сторони за договором про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку не може суперечити суті даного виду зобов'язання.

Таким чином, чинні норми ЦК України зазначають про те, що на стороні замовника за договором про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку може бути як фізична особа, фізична особа – підприємець, так і юридична особа.

Поряд з цим розмаїття використання термінів на позначення замовника послуг рухомого (мобільного) зв'язку призводить до викривленого сприйняття сторони у договорі про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку. Ст. 901 ЦК України вказує, що сторона, за завданням якої надається послуга, котра й споживається у процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, йменується замовником. Оскільки ці положення застосовуються до всіх договорів про надання послуг, тому й за договором про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку сторона, яка замовляє у оператора, провайдера послугу та зобов'язується її оплачувати, слід йменувати замовником. Однак, Закон України "Про телекомунікації" від 18 листопада 2003 року [6] використовує у своєму змісті термін абонент, під яким у відповідності до абзацу 1 ч. 1 ст. 1 Закону України "Про телекомунікації" розуміється споживач телекомуніка-

ційних послуг, який отримує телекомунікаційні послуги на умовах договору, котрий передбачає підключення кінцевого обладнання, що перебуває в його власності або користуванні, до телекомунікаційної мережі. Цей термін використовується при визначенні інших термінів у ст. 1 Закону України "Про телекомунікації", а також під час законодавчого врегулювання відносин з надання телекомунікаційних послуг, а саме у ст.ст. 18, 24, 32, 33, 34, 35, 38, 39, 40, 68, 70 Закону України "Про телекомунікації" тощо. Ці положення цілком і повністю відповідали положенням Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг, які були затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2005 року № 720 "Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг" [8], зокрема абзацу 1 п. 3 Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг.

Оскільки законодавча дефініція "абонента" містила у собі поняття споживач, як базове поняття, тому у Правилах надання та отримання телекомунікаційних послуг, які були затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2005 року № 720 "Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг" [8], а саме у абзаці 59 п. 3 Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг зазначалося, що споживач телекомунікаційних послуг (споживач) – це юридична або фізична особа, яка замовляє та/або отримує телекомунікаційні послуги для власних потреб. Як бачимо, такий підхід забезпечував послідовність у розумінні та сприйнятті поняття "абонент" і "споживач" за договором про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку. Отже, абонентом, як стороною за договором про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку могли бути фізичні та юридичні особи.

Однак вказані Правила надання та отримання телекомунікаційних послуг, які були затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2005 року № 720 "Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг", втратили чинність у зв'язку із прийняттям Постанови Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2012 року № 295 "Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг", у наслідок чого втрачилось сприйняття "споживача" як змістовної ознаки абонента, який виступає стороною договору про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку.

Отже, бачимо, що абонент, як сторона договору про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку, визначена у Законі України "Про телекомунікації", сприймалася виключно із поняттям "споживач", яке розкривалося у Правилах надання та отримання телекомунікаційних послуг, які були затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2005 року № 720 "Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг". Втрата чинності даною Постановою Кабінету Міністрів України зумовила прогалину у нормативному визначенні поняття "споживач" за договором про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку, яким користується нормотворець у змісті Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2012 року № 295 "Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг", навіть під час надання легальної дефініції договору про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку.

Хоча абзац 2 п. 19. Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2012 року № 295 "Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг", вказує на те, що

споживачі – суб'єкти господарювання мають право встановлювати власні автоматичні телефонні станції, які підключаються до телекомунікаційних мереж операторів фіксованого місцевого телефонного зв'язку з використанням номерного ресурсу таких операторів. Звернувшись до лексичного тлумачення даного поняття "споживачі – суб'єкти господарювання", маємо змогу дійти висновку про те, що споживачем, як стороною договору про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку можуть бути фізичні особи, фізичні особи – підприємці та юридичні особи (всі суб'єкти господарювання). Це цілком відповідає принципам та нормам цивільного законодавства України, загальним положенням про договір та загальним положенням про послуги (договору про послуги). Отже, Правила надання та отримання телекомунікаційних послуг, затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2012 року № 295, не містять у собі чіткого визначення терміну "споживач".

У той же час все вищезазначене зумовлює необхідність звернення до законодавчих актів, які регулюють загальні суспільні відносини, пов'язані із представництвом та захистом прав споживачів. Таким законом є Закон України "Про захист прав споживачів" від 12 травня 1991 року [7].

П. 7 ч. 1 ст. 1 Закону України "Про захист прав споживачів" визначає договір як усний чи письмовий правочин між споживачем і продавцем (виконавцем) про якість, терміни, ціну та інші умови, за яких реалізується продукція. Підтвердження вчинення усного правочину оформляється квитанцією, товарним чи касовим чеком, квитанком, талоном або іншими документами (далі – розрахунковий документ). Тобто сторонами за договором є споживач і продавець (виконавець). Вказане законодавче визначення поняття договору відображає його специфіку саме у сфері захисту прав споживачів щодо забезпечення споживача якісною продукцією за обумовленою ціною, яка поставляється у визначені терміни. Тому дана дефініція договору підкреслює саме споживача, як сторону договору. Вказане визначення поняття "договору" також не містить вказівок щодо суб'єктного складу його сторін. Разом з цим п. 22 ч. 1 ст. 1 Закону України "Про захист прав споживачів" вказує на те, що споживач – це *фізична особа*, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника (підкреслено нами – М.С.). Вказане законодавче положення поняття "споживач" фактично суттєво обмежує коло осіб, які можуть споживати послуги рухомого (мобільного) зв'язку, що спричиняє істотну плутанину та відстоювати свої права та інтереси. Адже спеціальні норми, які встановлюють порядок і правила надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку, зазначають, що споживачами таких послуг можуть бути також і суб'єкти господарювання (фізичні особи – підприємці та юридичні особи).

Так, у відповідності до ч. 1 ст. 906 ЦК України збитки, завдані замовнику невиконанням або неналежним виконанням договору про надання послуг за плату, підлягають відшкодуванню виконавцем, у разі наявності його вини, у повному обсязі, якщо інше не встановлено договором. Виконавець, який порушив договір про надання послуг за плату при здійсненні ним підприємницької діяльності, відповідає за це порушення, якщо не доведе, що належне виконання виявилось неможливим внаслідок непереборної сили, якщо інше не встановлено договором або законом. Дане законодавче положення знаходить своє логічне продовження у ст. 40 Закону України "Про телекомунікації", де зазначається, що

оператор, провайдер телекомунікацій *несе перед споживачами* за ненадання або неналежне надання телекомунікаційних послуг майнову відповідальність (підкреслено нами – М.С.).

Згідно до п. 40 Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2012 року № 295 "Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг" за ненадання або неналежне надання послуг оператор, провайдер *несе перед споживачем* відповідальність, в тому числі майнову, відповідно до закону та договору (підкреслено нами – М.С.). Отже, згідно норм ЦК України, Закону України "Про телекомунікації", Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2012 року № 295, споживачем, як стороною договору про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку, яким може бути і фізична особа, і фізична особа – підприємець, і юридична особа, котрі наділені правом захисту своїх прав та інтересів у разі порушення умов договору та прав споживача, як сторони договору про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку. Одночасно, керуючись положеннями Закону України "Про захист прав споживачів" таке право на захист має право виключно фізична особа – споживач послуг рухомого (мобільного) зв'язку.

Вважаємо, що єдино виправданим підходом щодо звуження поняття "споживач" виключно до фізичної особи, може бути пов'язано із тим, що право споживача у більшій своїй мірі асоціюється із особистими немайновими правами фізичної особи, зокрема особистими немайновими правами, що забезпечують природне існування фізичної особи (життя і здоров'я, яким може завдатися шкода неякісною продукцією (рідчю чи послугою), право на усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю, право на безпеку довкілля тощо), а майнові права пов'язуються із немайновими. При цьому перші (немайнові права) стоять на щабель вище у порівнянні із майновими. Останні у свою чергу можуть істотно впливати на перші: або забезпечуючи повноцінне існування людини, або спричиняючи їй різноманітні загрози.

Виходячи зі змісту норм Закону України "Про захист прав споживачів", є споживача можна приймати виключно як фізичну особу. Отже, й абонентом послуг рухомого (мобільного) зв'язку може виступати тільки фізична особа. На наш погляд це є безпідставним звуженням розуміння суб'єктного складу за договором про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку, а саме однієї із його сторін – замовника послуги.

Підводячи підсумок, вважаємо, що звуження поняття "споживач", як сторони за договором про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку, є невикористаним та недоречним. Наразі існує нагальна потреба у вдосконаленні законодавства щодо регулювання договірних відносин у сфері надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку, пов'язаного із уніфікацією термінології, яка використовується. Вважаємо за необхідне використовувати поняття "абонент" при позначенні сторони замовника за договором про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку, тлумачення якого доречно здійснювати з використанням терміну "споживач", як загальнородового стосовно осіб (фізичних осіб, юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців), які споживають послуги рухомого (мобільного) зв'язку.

Надалі, єдність у розумінні поняття абонента, як сторони за договором про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку, має створити ефективні гарантії охорони та захисту його прав та інтересів за вказаним договором, усунути існуючі прогалини та колізії законо-

давства, що дозволяють провайдером, операторам уникати відповідальності за неналежне, неякісне виконання своїх обов'язків.

Крім того, уніфікація юридичної термінології суттєво вплине на якість законодавства у цілому, зокрема цивільного законодавства та інститутів договірної права, сприйняття його норм учасниками правовідносин, а також зумовить дієвий механізм гарантій прав, свобод та інтересів сторін за цивільно-правовими договорами у цілому та договором про надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку, зокрема.

Список використаної літератури. 1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print1360053215179834> – Дата доступу 5 лютого 2013 року. 2. Цивільне право України: підручник: у 2 т. / [Борисова В.І. Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.]; за заг. ред. В.І.Борисової, І.В.Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – Т. 2. – 552 с. 3. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2012 року № 295 "Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг". – [Електронний ресурс]. –

Режим доступу. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/295-2012-%D0%BF/print1329892382911932> – Дата доступу 22 жовтня 2012 року. 4. Гражданское право: в 2-х ч. / [В.В.Безбах, Т.В.Богачева, Л.Г.Ефимова и др.]; отв. ред. В.П. Мозолин. – Ч.2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – http://mirknig.com/knigi/guman_nauki/181168186-grazhdanskoe-pravo-rossii.html – Дата доступу 7 лютого 2012 року. 5. Гражданское право: учеб. / [С. С. Алексеев, Б. М. Гонгало, Д. В. Мурзин и др.]; под общ. ред. чл.-корр. РАН С. С. Алексеева. – [2-е изд., перераб. и доп.] – М.: Проспект; Екатеринбург; Институт частного права, 2009. – 528 с. 6. Закон України "Про телекомунікації" від 18 листопада 2003 року – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1280-15/print1360053215179834> – Дата доступу 5 лютого 2013 року. 7. Закон України "Про захист прав споживачів" від 12 травня 1991 року – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1023-12/print1356159525056078> – Дата доступу 22 грудня 2012 року. 8. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2005 року № 720 "Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/720-2005-%D0%BF/print1320657965429470> – Дата доступу 31.01.2012 року. 9. Самбор М.А. Проблеми правового регулювання надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку в Україні/ М.А.Самбор// Юридична наука. – 2021. – № 8. – с. 36-45.

Надійшла до редколегії 25.12.12

УДК 342.9.07; 351.74

О. Заярний, канд. юрид. наук

АДМІНІСТРАТИВНА ДЕЛІКТНІСТЬ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ТА ЗАСОБИ ЇЇ ЗАПОБІГАННЯ

В статті досліджується один з видів інформації з обмеженим доступом – персональні дані, аналізуються особливості правового регулювання їх обігу і захисту, розкриваються причини і умови вчинення адміністративних проступків з використанням або щодо персональних даних, характеризуються види правових засобів запобігання адміністративній деліктності в інформаційній сфері, процедура їх застосування, формулюються окремі пропозиції з удосконалення законодавства про захист персональних даних.

Ключові слова: адміністративна деліктність, адміністративне стягнення, адміністративне правопорушення, інформаційне законодавство, інформація з обмеженим доступом, персональні дані.

В статье исследуется один из видов информации с ограниченным доступом – персональные данные, анализируются особенности правового регулирования их оборота и защиты, раскрываются причины и условия совершения правонарушений с использованием либо относительно персональных данных, характеризуются правовые средства предупреждения административной деликтности в информационной сфере, процедура их применения, формулируются некоторые предложения по усовершенствованию законодательства о защите персональных данных.

Ключевые слова: административная деликтность, административное взыскание, административное правонарушение, информационное законодательство, информация с ограниченным доступом, персональные данные.

In the article author examines one of the types of restricted information – personal data, analyzes the peculiarities of legal regulation and protection of their turnover, reveal the reasons and circumstances of the offense with or concerning personal data, characterized by legal a means of preventing the administrative tort in the area of information, their application, provides some suggestions to improve the legislation on protection of personal data.

Key words: Administrative tort, administrative penalties, administrative offense, information legislation, restricted access information, personal data.

Конституційне закріплення за кожною людиною права на недоторканість особистого життя в умовах динамічного розвитку інформаційного суспільства, підвищення фактичного та юридичного значення інформації про особу у процесі прийняття управлінських рішень, здійснення правосуддя, реалізації і захисту суб'єктивних прав громадян, обумовили необхідність формування правового інституту, здатного розв'язати проблему захисту інформації про конкретну особу, знизити ризики протиправного використання інформації з метою втручання в особисте життя людини. В Європі для охорони права громадян на недоторканість особистого життя в умовах автоматизованої обробки особистих відомостей про громадян понад тридцять років тому був запроваджений особливий інститут захисту персональних даних, більш, ніж двадцяти країнах Європи було прийнято окремі закони, якими охоплюється відповідна сфера правового регулювання, а з 1998 року в рамках Європейського союзу утворена уніфікована система захисту персональних даних в тому числі у сфері телекомунікацій [1, С.282].

Активний розвиток інституту персональних даних викликав зростання наукового інтересу до проблем

збирання, зберігання, обробки, обігу, охорони такого виду інформації, формування комплексу правових засобів, метою яких є запобігання адміністративній деліктності у цій сфері правового регулювання.

Проблеми інституту персональних даних досліджувалися в різних аспектах багатьма науковцями і практиками: А. Б. Агаповим, І. Л. Бачіло, В. М. Брижко, Л. Т. Комзюком, М. А. Лапіною, М. М. Розсоловим, Д. М. Назаровою, та іншими.

Між тим, поряд з достатньо повно дослідженими в юридичній літературі аспектами інституту персональних даних, в науці адміністративного та інформаційного права залишаються окремі проблеми, які на сьогоднішній день не були предметом самостійного дослідження. Однією з таких проблем виступає адміністративна деліктність у сфері використання персональних даних, правові засоби виявлення і запобігання цього соціально-правового явища.

Метою цієї статті є визначення основних причин та умов порушення законодавства про захист персональних даних, аналіз видів і складів адміністративних проступків (деліктів), що вчиняються з використанням, або стосовно персональних даних, дослідження правових

